

Azərbaycan mediası 1875-ci ildən bu yana keşməkeşli və maraqlı tarix prosselrə şahidlik edib, eyni zamanda ölkəmizin 150 illik tarixinin yazılı (həm də audovizual) xəzinəsinə çevrilib. Klassik mətbuatımız, televiziyanız, radiomuz böyük bir mədəniyyət məbədi funksiyasına yolnənərib və xalqımızın məlumatlanmasında, maariflənməsində, mədəni səviyyəsinin yüksəldilməsinə əvəzedilməz rol oynayıb.

Son dövrlərdə isə texnologianın süreli inkişafı ilə medianın klassik iş texnologiyasını tamamilə dəyişib. Müasir media tendensiyaları bu sahədə çox mürəkkəb və ziddiyətli vəziyyət yaradıb. Klassik, peşəkar

150 yaşlı mediamızda əsaslı İslahatların vaxtıdır: nəyi, nə üçün və necə dəyişməli?

media ilə yanaşı ortalıqda daha bir "media" var - "sosial media" adlandırılaraq sosial şəbəkə səhifə və kanalları, saytlar, bloqlar və sair internet resursları. İkincilər həqiqi media sayılmasa da, kütłə onları media kimi qəbul edir. Çünkü artıq kütłəvi informasiya vasitələri formasına keçiblər. Onlardan bəzilərinin auditoriyası peşəkar media resurslarından çıxdır. Nəticədə informasiya məkanında qarışılıq, nəzaretsizlik və nizamsızlıq hökm sürür. ortalıqda bir hadisə və ya proses haqda tam antipod xəberlər dolaşır - bir tərəfdə məsələ başqa cür verilir, digər tərəfdə başqa cür. Beləliklə, oxucu, tamaşaçı, dinleyici auditoriyası çəş-bəş qalır - hansının doğru olduğunu təyin edə bilmir.

Internet medianın inkişafı, bu sahədə ictimai və dövlət nəzarətinin olmaması çox ciddi problemlər yaradır. Biz bunu müxtəlif vaxtlarda və kritik situasiyalarda dəfələrlə görürük. Belə vəziyyətlərdə dezinformasiyalar, qərəzlə, böhtən və təxribat xarakterli materiallar çoxalır. Artıq internet məkanında minlərlə sayt, sosial şəbəkə səhifələri və kanalları açılıb və bunun adı media qoyulub. Bundan ən çox behrələnənlər isə xalqımıza və ölkəmizə zərər vuran xarici və daxili qüvvələrdir. Bəziləri özlərini media kimi qələmə verərək internet məkanından qanunsuz biznes qururlar. Bir sira xarici dairələr isə bu məkanda zərərlə təbliğat aparır, dezinformasiya yayır, təxribat təşkil edirlər. Lakin adı izleyicilər onların funksiyasını və məqsədlərini bilmirlər və onları media hesab edirlər.

Getdikcə internet məkanında bu "media"nın üstünlüyü ələ alması peşəkar medianı kölgədə qoyur. Üstəlik, indi ham bir növ jurnalist olub - hərənin əlində kamerası və diktofona malik interne təqib smartfon var - istənilən hadisəni dərhal çəkib şəbəkəyə yerləşdirir və peşəkar media tərpənəndək əhali bu hadisəni görür. Artıq ciddi medianın hazırladığı xəber materialı daldan daşa benzəyir.

Burda fərqli ondan ibarətdir ki, peşəkar medianın, həqiqi jurnalistlərin öz iş prinsipləri, peşə etikası, sosial və hüquqi məsuliyyət-

eti var. Sosial şəbəkə istifadəçilərinin isə belə məsuliyyətləri yoxdur. Peşəkar jurnalist hadisə və ya proses haqda ətraflı məlumat toplamalı, mövzu ilə bağlı rəsmi mövqe almali, ekspert rəyi verməlidir. Bu isə müəyyən vaxt aparır.

Sosial şəbəkə istifadəçisi isə harda nə gördü eйтdişə onu birbaşa yayımlayır və istədiyi kimi qələmə verir. Nəticədə ilk xəber onlardan çıxır və sonra peşəkar media hadisənin, prosesin həqiqi mahiyyətini çatdırana qədər kütłələr aldənmiş olur. Bundan başqa sənə intellekt sistemlərinin inkişafı, video və foto montaj programının mükəmmələşməsi sosial şəbəkələrdə saxta materialların sayını artırır və adı oxucu, tamaşaçı bunların həqiqi və ya saxta olduğunu seçmə bilmir. Beləliklə, istənilən saxta məlumatı yayaraq cəmiyyətdə istənilən ictimai rəyi yaratmaq asan olur. Bu isə çox təhlükəli tendensiyadır. Bu yolla ölkədə bəzi qüvvələr saxta məlumatlarla genişməyən təxribat da töredə bilərlər. Ona görə də, cəmiyyətə həqiqi media ilə saxta medianı, peşəkar jurnalistlər bloggerin fərqi izah edilməlidir.

Beləliklə, peşəkar medianın sıradan çıxmaması, nüfuz və təsirini saxlaması üçün daha böyük iş aparılmalıdır. Burada həm dövlətin, həm də cəmiyyətin rolü vacibdir. Klassik media öz problemlərini öyrənməli, müzakirə etmeli və həlli üçün çalışmalıdır. Bu işin başında da müvafiq dövlət orqanı olan MEDİA dayanmalıdır, bundan başqa qeyri-hökumət təşkilatı olan Mətbuat Şurası, həmçinin digər jurnalist təşkilatları, media orqanlarının özü prosesde feal iştirak etməlidir.

İlk növbədə klassik medianın çatışmazlıqlarını bilməliyik. Əvvəla, biz hər zaman

dünya standartları, peşəkarlıq və saire məsələləri müzakirə edirik, özümüzü bu prinsiplərə uyğunlaşdırmaq istəyirik. Amma bunu real planda tətbiq edə bilmirik. Bu halda qlobal media məkanına çıxmak mümkün deyil.

Azərbaycan mediası həm də informasiya müharibəsi aparır. Dünya arenasına çıxmamaq, Azərbaycan həqiqətlərini çatdırmaq üçün coxsayılı peşəkar işçi qüvvəsi olan peşəkar media qrupları tərkibində qəzet, sayt, informasiya agentliyi, televiziya, radio olan resurslar lazımdır. Yüzlərlə zəif, kiçik saytlardansı, iri media qrupları formalasrasa, artıq informasiya məkanının mütəşəkkiliyi və effektivliyi də yüksək səviyyədə olar. Bu təmərküzləşmə prosesine əsasən bir neçə media organı birləşərək, böyük media holdingləri formalasdırmalıdır. Kiçik saytların az maliyyə və zəif texniki baza ilə, 1-2 nəfər işçi ilə ortaya ciddi media qoyması mümkün deyil. Onun xaricdə və ölkənin regionlarında müxbir postları yoxdur. Bu kimi çatışmazlıqlarla biz dünya mediasına çıxa bilmərik.

Media kütłələre psixoloji təsir silahıdır. Bu silah dövlətin, cəmiyyətin əlində olmalıdır. Bunun üçün peşəkar medianın inkişafına daha ciddi diqqət verilməlidir.

Klassik mediada obyektivlik, peşəkarlıq, operativlik üçün maddi-texniki baza güclü olmalıdır.

İnsanlar media organlarında dolğun, ciddi, obyektiv məlumat ala bilməyəndə artıq sosial şəbəkələrə üz tuturlar. Hadisənin əslini, reallığı sosial şəbəkələrde axtarırlar. Nəticədə ölkə mediası ictimaiyyətə təsir funksiyasını itirir. Bu məsələnin müəyyən edilmiş mexanizmi olmalıdır. Qızıl ortanı tutmaq lazımdır. Senzura olmur, mətbuatı tam azadlıq verilir və digər tərəfdən qanunsuzluq meyllərinin qarşısı alınır. İnsanların bir-birini təhqir etməsi, şər-böhtən atması, təxribat xarakterli məlumatların yayılması məsələlərinə ciddi nəzarət edilməlidir.

Əsas problemlərdən biri də, jurnalistlərin peşəkarlığının zəif olmasıdır. Bununla bağlı ilk vaxtlarda media organlarına maliyyə yardımçı lazımdır. Hər hansı bir media özünü tam doğrudanadək ona edilən yardımılarda, peşəkarları etrafına toplamalı və onları əlinde saxlamağı bacarmalıdır. Peşəkarlıqdan kənar, intellektual bazası olmayan ucuz işçi qüvvəsinin toplanması mediada özünü doğrultmayan, yanlış və effektsiz materialların

yayınlanması sebəb olur. Bundan başqa, media özünü daha savadlı və təcrübəli əməkdaşlarla təmin edə bilməlidir. İntellektual səviyyəsi zəif olan, müəyyən təcrübə bazası olmayan şəxsin cəmiyyət qarşısında çıxış etməsi düzgün deyil.

Bütün bu məsələlər kompleks şəklində həll edilməlidir. Məsələnin bir tərefini həll edib, digər tərefini boş buraxıqdır. Ele bir şərait yaradılmalıdır ki, həm dövlətin çatdırmaq istədiyi məlumatlar, həm də ortaya qoyulan sosial problemlər böyük kütłəyə çata bilsin. Vətəndaşlar mediyaya inansın, onu dinlesin, oxusun, izlesin. Yalnız bu halda media dövlət və cəmiyyət arasında əlaqəçi funksiyasını yerinə yetirə bilər. Məlumatlandırma və maarifləndirmə işində öz rolunun öhdəsindən layiqince gelər.

Ümumişdirlər, hazırda mediamız özünü maliyyələşdirə bilmir, maddi-texniki təminatı, peşəkar kadr bazası zəifdir. Bu tip media ictimaiyyət arasında nüfuz qazana bilmir. Bu baxımdan son zamanlar dövlətimizin, o cümlədən Medianın inkişafı Agentliyinin bu sahədə həyata keçirdiyi tədbirlər təqdirəlayıqdır. MEDİA jurnalistlər üçün mütamadi telimlər, təkmilləşmə kursları təşkil edir, media organlarının layihələrini maliyyələşdirir, onların bir çoxuna maddi yardımlar edir ki, mediamız güclənsin.

Ümumiyyətə, son illərdə Medianın inkişafı Agentliyinin bu sahədə həyata keçirdiyi tədbirlər təqdirəlayıqdır. MEDİA jurnalistlər üçün mütamadi telimlər, təkmilləşmə kursları təşkil olunur, genç jurnalistlərin media peşəkarları ile görüşləri təşkil olunur, yazı müsabiqələri təşkil olunur və s. Artıq son illərdə aparılmış işlər bu sahədə müsbət tendensiyaların əsasını qoyub və xeyli dəyişiklik baş verib. Bu işlər davam etdirildikdə, tezliklə media sahəsində sağlam və təhlükəsiz mühitin yaradığını görə bilərik. Media haqda Qanun da bu istiqamətdə fundamentan İslahatların aparılması məqsədile qəbul olunub. Dövlət peşəkar medianı sosial mediadan ayırmalı onun daha üstün olduğunu cəmiyyətə göstərir. Media subyektlərinin və jurnalistlərin vahid reyestrinin yaradılması da buna xidmət edir. Jurnalistlərin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, onların peşəkar iş mühitində çalışması və əmək hüquqlarının qorunması, media subyektlərinin zamanla ayaqlaşma bilməsi üçün maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətdə aparılan işlər təqdirəlayıqdır.

Şübə yoxdur ki, aparılan bu İslahatlar media sahəsində vəziyyəti sağlamlaşdıracaq, Azərbaycan mediasının dünya media məkanında öz layiqli yerini tutması üçün lazımi şərait yaradacaq.

Elçin Bayramlı